

O.S. Tolkov. Psychological features of the students' personality orientation. The features of orientation of the higher school students' personality has been analysed in the article. Three types of orientation are considered: orientation on itself, orientation on intercourse and orientation on business. It is marked that an orientation comes forward property, which appears in active and proof aspiration to carry on certain activity, forms the conduct of personality.

Experimental research is conducted for exposure of leading type of orientation in the students of higher school. It is set that in most students of higher school an orientation on intercourse prevails. Such students are concentrated, foremost, on effective interpersonality co-operation, understanding of circumferential. Plenty enough of students has an orientation on business. At the first such students carry out the duties laid on them which were oriented to the business collaboration. The least amount of persons appeared with an orientation on itself. The students with such type of orientation are busy by oneself and by the senses, problems, experiencing.

The leading type of orientation in the students of different university faculties has been analysed. In the students of physics and mathematics faculty an orientation on business prevails, but in the students of faculty of remedial and social pedagogy and psychology and in the students of pedagogical faculty orientation on intercourse prevails.

Key words: orientation, orientation on oneself, orientation on intercourse, orientation on business, students, higher school.

Отримано: 19.12.2013 р.

УДК 343.95:343.137.5

Н.В. Устинова, Д.В. Устинов

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНТАКТУ З ПІДЛІТКАМИ СПІВРОБІТНИКАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Н.В. Устинова, Д.В. Устинов. Особливості встановлення психологічного контакту з підлітками співробітниками кримінальної міліції у справах дітей. Стаття присвячена теоретичним та практичним аспектам проблеми використання психологічних знань співробітниками кримінальної міліції у справах дітей при попередженні, розкритті та розслі-

дуванні злочинів за участю неповнолітніх. Розглянуто питання психологічних особливостей неповнолітніх, причини їх девіантної поведінки. Досліджуються питання психологічної характеристики особи неповнолітнього, проблеми встановлення співробітниками кримінальної міліції у справах дітей ефективного психологічного контакту з неповнолітніми, види психологічного впливу, використання низки психологічних інструментів при проведенні профілактичних, оперативних, слідчих дій за участю неповнолітніх.

Ключові слова: оперативно-розшукова психологія, неповнолітні, підліткова злочинність, девіантна поведінка, психологічний контакт, психологічний вплив, діагностики правдивості показань.

Н.В. Устинова, Д.В. Устинов. Особенности установливания психологического контакта с подростками сотрудниками криминальной милиции по делам детей. Стаття посвящена теоретическим и практическим аспектам проблемы использования психологических знаний сотрудниками криминальной милиции по делам детей при предупреждении, раскрытии и расследовании преступлений при участии несовершеннолетних. Рассмотрены вопросы психологических особенностей несовершеннолетних, причины их девиантного поведения. Исследуются вопросы психологической характеристики личности несовершеннолетнего, проблемы установления сотрудниками криминальной милиции по делам детей эффективного психологического контакта с несовершеннолетними, виды психологического воздействия, использование ряда психологических инструментов при проведении профилактических, оперативных, следственных действий с участием несовершеннолетних.

Ключевые слова: оперативно-розыскная психология, несовершеннолетние, подростковая преступность, девиантное поведение, психологический контакт, психологическое воздействие, диагностика правдивости показаний.

Загальна постановка проблеми та аналіз основних досліджень. Оперативно-розшукова психологія – це галузь наукового знання, що передбачає дослідження психологічних закономірностей оперативної роботи та вироблення психологічних прийомів і методів вдосконалення оперативно-розшукової діяльності (ОРД), які базуються на пізнанні цих закономірностей. Багато авторів звертають увагу на те, що ця діяльність характеризується складностями у налагодженні ефективного спілкування, великою кількістю психологічних бар'єрів, підвищеною конфліктністю, протиборством мотивів тощо [1,3,5,7].

Суб'єктами використання засобів психологічного пізнавання в ОРД щодо неповнолітніх є, насамперед, оперпрацівники кримінальної міліції у справах дітей (КМСД). Саме вони у повсякденній професійній діяльності постійно стикаються з вели-

кою кількістю задач психологічного змісту, що потребують як найшвидшого та кваліфікованого вирішення.

Окремі аспекти вивчення психологічних особливостей неповнолітніх, психологічних причин вчинення ними злочинів, психологічних особливостей проведення слідчих дій, використання спеціальних психологічних знань при розслідуванні окремих категорій кримінальних справ щодо неповнолітніх досліджували як вчені-юристи, так і психологи. До кола досліджень, що певним чином стосуються цієї проблематики, можна, зокрема, віднести роботи, авторами яких є М.А. Алемаксін, М.М. Бабаєв, П.Д. Біленчук, Л.І. Божович, Б.С.Братусь, Н.Г. Бритвич, В.М. Бурдін, В.Л. Васильєв, А.П. Венедиктов, Л.С. Виготський, Н.І. Гаврилова, Н.І. Гуковська, А.І. Долгова, Г.Г. Доспулов, І.В. Дубровіна, А.В. Дулов, Д.Б. Ельконін, М.І. Єнікеєв, А.А. Закатов, К.Є.Ігошев, Л.Л. Каневський, Н.С. Карпов, М. Кле, І.В. Козубовська, І.С.Кон, В.О. Коновалова, М.В. Костицький, М.М. Коченов, В.В. Коцинець, В.А.Крутецький, В.Я. Марчак, В.С. Медведєв, О.М. Морозов, О.Р. Ратінов, А.Б. Романюк, Б.В. Романюк, С.Л. Рубінштейн, В.Я. Рибальська, А.І.Селецький, Л.М. Семенюк, О.Д. Сітковська, В.М. Синьов, І.Н.Сорокотягін, С.І. Яковенко, А.М. Яковлєв та інші.

Використання співробітниками КМСД спеціальних психологічних знань при здійсненні ОРД з неповнолітніми, які становлять оперативний або слідчий інтерес, відбувається за наступними напрямками: а) вивчення особи неповнолітнього; б) налагодження психологічного контакту з неповнолітнім; в) здійснення психологічного впливу на неповнолітнього; г) оцінки достовірності та правдивості показань неповнолітнього; д) визначення тактики проведення окремих слідчих (оперативних) дій.

Отже, поглиблення знань психологічних закономірностей поведінки неповнолітніх, застосування психологічних методів в процесі ОРД може якісно покращити стиль і результативність роботи співробітників КМСД, сприяти налагодженню та регулюванню взаємовідносин з неповнолітніми, сприятиме глибшому розумінню мотивів їх вчинків, безпомилково оцінювати ситуацію, більш ефективно вирішувати свої професійні завдання в цілому. У цьому сенсі психологічні знання допомагають вловити стан особистості, знайти більш ефективні способи впливу, правильно оцінити їх результати.

Знання психологічних особливостей неповнолітнього правопорушника, а також причин скоєння ним злочину (у тому числі, мотивів та потреб) має велике значення для попередження і роз-

криття злочинів, що вчинені неповнолітніми. Водночас сьогодні використання психологічних знань в ОРД є недостатньо обґрунтованим і систематизованим, деякою мірою стихійним процесом, який не може задовольнити потреби практики. Проведені при підготовці даної роботи дослідження свідчать, що оперативні працівники КМСД в своїй практичній діяльності дуже рідко цілеспрямовано використовують досягнення психологічної науки. Зрозуміло, що для досягнення сучасних стандартів своєї діяльності оперативний працівник повинен вміти самостійно встановити психологічний контакт з неповнолітнім, налагодити з ними довірливі відносини, налаштувати на сумісне рішення наявних проблем, тощо. Тому дана проблема є дуже актуальною для сучасної психології і потребує розгорнутих та ретельних досліджень.

Мета та постановка завдань роботи. Метою даного дослідження є комплексний аналіз проблем використання психологічних знань співробітниками КМСД у своїй професійній діяльності під час встановлення контакту та спілкування з підлітками.

Для реалізації поставленої мети розв'язуються наступні завдання:

- здійснення теоретичного аналізу основних психологічних особливостей неповнолітніх, які впливають на їх поведінку;
- здійснення аналізу основних психологічних причин девіантної поведінки неповнолітніх;
- аналіз специфіки встановлення контакту, використання методів психологічного впливу при проведенні співробітниками КМСД оперативних і слідчих дій з неповнолітніми, виявлення психологічних параметрів, які пов'язані з ефективністю проведення зазначених дій, типових психологічних помилок;
- дослідження проблем, що створюють перешкоди більш широкому використанню співробітниками КМСД знань у сфері психології при проведенні оперативного супроводу досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для реалізації поставлених завдань у представленому дослідженні використані наступні методи:

- метод правового аналізу (догматичний), який застосовано для виявлення змісту норм законодавства України, що регулюють порядок використання співробітниками КМСД спеціальних психологічних знань під час оперативного

- супроводу досудового слідства у справах за участю неповнолітніх;
- метод аналізу кримінальних справ та інших матеріалів за участю неповнолітніх;
 - метод спостереження за особливостями встановлення контакту та проведенням слідчих дій співробітниками КМСД з дітьми підліткового віку;
 - метод співбесід зі співробітниками КМСД та неповнолітніми.

Для успіху у профілактиці дитячої злочинності та розкритті злочинів неповнолітніх передусім необхідно знати вікові особливості дітей окремих вікових груп. Одним із періодів розвитку людини, що потребує особливої уваги в зазначеному сенсі є підлітковий вік. Він є перехідним, головним чином у фізіологічному розумінні, бо це вік статевого дозрівання. У цей час досягають зрілості майже всі біологічні системи організму. Гормональна перебудова обумовлює характерний стрибок у зрості, що разом зі статевим дозріванням веде до появи нових почуттів та хвилювань. Л.С. Виготський писав, що в структурі особистості підлітка немає нічого стійкого, остаточного, нерухомого. Особистісна нестабільність породжує суперечливі бажання і вчинки. Цей вік психологічно дуже суперечливий: соціальний статус мало чим відрізняється від дитячого, а почуття дорослості висуває новий рівень претензій, що відповідає становищу, якого підліток фактично ще не досяг. Поведінка підлітка регулюється його самооцінкою, яка формується під час спілкування з тими, хто його оточує. Але оскільки самооцінка суперечлива, не достатньо цілісна, стають можливими немотивовані вчинки, що інколи призводять до правопорушень. Головна цінність підлітка – досягти в оточенні (компанії, класі) більш високого становища. Підліток відчуває необхідність відповідати нормам, що прийняті в його середовищі. Оцінювання поглядів дорослих відбувається крізь призму референтної групи, і якщо підліток зустрічає їх мовчазну згоду, то не зазнає хвилювань. Невизнання дорослими особистої спроможності та самостійності обумовлюють прагнення підлітка до стихійно-групового спілкування (компанії, неформальні групи). Тому, спілкуючись з підлітком, необхідно пам'ятати, що він, вважаючи себе дорослим, намагається звільнитися від піклування. Йому дуже важливо відчувати, що він потрібний і що він на щось здатний.

Злочинність підлітків може бути обумовлена негативним впливом факторів навколишнього середовища та особливостями

характеру самого неповнолітнього. В.С. Ротенберг і С.М. Бондаренко вважають, що поведінка підлітків, яка відхиляється від норми, включаючи невмотивовані напади жорстокості, у ряді випадків може бути «диким» проявом неправильно орієнтованої активності, оскільки в ході психічного, фізичного і статевого дозрівання потреба в її реалізації є дуже гострою. Якщо ж ця потреба неправильно орієнтована, то часто це стає причиною девіантної поведінки.

Для отримання об'єктивної характеристики підлітка, з яким необхідно працювати, співробітник КМСД обов'язково повинен з'ясувати: в яких зовнішніх умовах він перебуває; які стосунки склалися із оточуючим середовищем, зокрема з батьками, вчителями, однолітками та іншими; в якому напрямку відбувається розвиток особистості, пізнавальних процесів, самосвідомості; поведінку неповнолітнього тощо. Без урахування всіх психологічних особливостей неповнолітніх неможливо якісно і правильно обрати тактичні прийоми при проведенні окремих слідчих дій в процесі їх планування, розробки слідчих версій, збору і дослідження доказової бази. Вивчення вікових особливостей неповнолітніх тут не є самоціллю і має на меті допомогти у розумінні ступеня впливу вікових особливостей на поведінку неповнолітнього та встановлення ступеня його суспільної небезпеки.

Девіантна поведінка включає в себе три рівні проявів. Перший рівень стосується відхилень, що порушують стереотипні уявлення суспільства про ті чи інші норми поведінки (дії неповнолітнього можуть викликати здивування, а в деякого й обурення, але жодним чином не зачіпатимуть права оточуючих людей). На другому рівні йдеться про соціальну дезорієнтацію (педагогічно занедбані діти). Третій рівень – криміногенна поведінка.

Основними причинами девіантної поведінки неповнолітніх є дисфункційність сімейних відносин (несприятливі сімейні стосунки, відчуженість батьків у ставленні до дитини, конфлікти між батьками, фізичні покарання дітей тощо), помилки у шкільному вихованні (публічні покарання учнів, відсутність мотивації до навчання тощо), проблеми у спілкуванні з однокласниками, негативний вплив засобів масової інформації. Сучасному підлітку притаманні такі риси: низький рівень самостійності, негативізм, відсутність рішучості, невміння контролювати власну поведінку, володіти собою, утримуватися від дій, що усвідомлюються як не потрібні або шкідливі, низький рівень дисциплінованості.

Найчастіше злочини скоюють, так звані, «важкі підлітки». Викликає занепокоєння те, що останнім часом характерною осо-

бливістю злочинності неповнолітніх є тенденція до зростання частки тяжких та особливо тяжких злочинів. Проведені нами дослідження виявили, що підліткам-правопорушникам найчастіше притаманні:

- низький рівень розвитку пізнавальних та соціальних інтересів (72%);
- неспроможність протистояти негативному впливу однолітків (86%);
- домінування таких рис, як лінощі (75%), агресивність (58%), безвідповідальність (84%);
- негативне ставлення до навчання (67%);
- невміння знайти себе в шкільному колективі (60%);
- несприятливі родинні умови (68%).

Скоєні підлітками злочини мають певні відмінності від аналогічних злочинів, скоєних дорослими. Їм притаманні

а) стосовно злочинів, пов'язаних з насильством:

- знущання, жорстокість (на 30% частіше, порівняно з дорослими правопорушниками);
- насильницькі дії до беззахисного (на 40%);

б) стосовно майнових злочинів:

- непереборне бажання володіти певною річчю (на 60% частіше);
- намагання заволодіти річчю як «трофеєм» (на 45%);
- тенденція до накопичення (на 40%);
- бажання не бути «гіршими» за однолітків (на 55%).

Часто злочини, насамперед майнові, містять елементи гри, романтики, «прагнення до справедливості». Е. Берн [2] усіх злочинців розподіляв на два типи: ті, що бачать у злочині тільки матеріальну користь, та ті, кого приваблює гра. Велика кількість підлітків, що скоїли злочини, складає проміжну групу, вони можуть діяти, керуючись одними, то іншими мотивами. При цьому в кожному окремому випадку підліток знаходить собі внутрішнє виправдовування: взяв на деякий час, з солідарності, провчити, тощо.

Також однією з характерних ознак підліткової злочинності є психологічний механізм наслідування дорослих. Наприклад, це яскраво проявляється в, так званому, «телефонному тероризмі», що більш характерний молодшим підліткам. Мотивом може служити непідготовленість до уроку, контрольної, бажання помститися вчителям, «перетворити кіно на реальність», попросту «подуркувати». Визначальне значення для розкриття такого роду злочинів має спілкування з підлітками, що підозрюються

в їх скоєнні, або можуть бути свідками. Причому спілкування з урахуванням мотивів тієї чи іншої поведінки підлітка. Першим кроком для визначення цих мотивів є первинне оцінювання.

Оцінювання можна розділити на два види:

1. Візуальне, тобто оцінювання, що ґрунтується на сприйнятті зовнішніх ознак людини (зовнішній вигляд, одяг, вираз обличчя, жестикуляція, хода, голос, особливості мовлення); це оцінювання здійснюється, як правило, при безпосередньому спілкуванні або перед його початком.

2. Біографічне, що ґрунтується на даних, які отримані в результаті вивчення біографії підлітка; під час цього процесу вивчаються усі відомі про об'єкт характеристики, які можуть що-небудь сказати про оцінюваного: дата народження, шкільна успішність, матеріальне становище та ін.

Крім того, під час візуального оцінювання, що передуює вербальному контакту, вкрай необхідно оцінити стан підлітка в конкретний момент (стомленість, роздратованість, збудженість). Підліток, на відміну від дорослого, не може в повній мірі контролювати прояви емоцій свідомо, за допомогою вольових зусиль стримувати їх.

При оцінюванні неповнолітнього під час двостороннього контакту оперпрацівник не повинен забувати, що його теж оцінюють. Тому він повинен намагатися, крім отримання інформації про співбесідника створити потрібне враження (залежно від обраної тактики поведінки). Також треба пам'ятати, що основа ставлення до оперпрацівника з боку підлітка закладається в перші п'ятнадцять секунд спілкування. Тому необхідно максимально використати всі можливості саме в цей період, адже підліток ще не визначив, яку роль йому грати і є самим собою.

Якщо первинне оцінювання підлітка співробітником КМСД відбувається через аналіз зовнішніх ознак, у нього складається перше враження, яке надалі відіграє важливу роль та відбувається частіше на підсвідомому рівні. Незважаючи на подальшу діяльність, враження, що склалося дає про себе знати. Перше враження складається на основі сприйняття зовнішнього обліку; експресивних реакцій; голосу, мови.

На перше враження працівника КМСД можуть вплинути певні стереотипи, що здатні призвести до помилкових висновків. В подальшому це може завадити продуктивному спілкуванню. Серед стереотипів частіше відокремлюють:

- гала-ефект, підсвідому здатність оцінити риси характеру як «приємні-неприємні»;

- домінуючу потребу суб'єкта оцінювання;
- психічний стан оперативного працівника під час спілкування з підлітком;
- стереотип стандартного образу;
- вплив думки інших людей, тощо.

У процесі спілкування оцінка особистості відбувається, як правило, на підсвідомому рівні, на основі формування оціночного судження про людину. Відчуті почуття та хвилювання підлітка допомагає емпатія. Для свідомого використання емпатії необхідно виявити до неповнолітнього щирий інтерес, бо саме щирість може активізувати усі можливості та резерви психіки.

Для швидкого встановлення контакту та подальшого якісного спілкування з підлітками працівники КМСД повинні розуміти існування можливих психологічних бар'єрів спілкування та можливі шляхи щодо їх подолання:

- *бар'єр недовіри та ворожнечі* долається шляхом акцентування уваги на значущості підлітка, його неповторності;
- *бар'єр перенасиченості контактом* попереджається завдяки урахуванню особливостей темпераменту та характеру з самого початку бесіди;
- *бар'єр байдужості* долається за допомогою акцентування уваги на значимих для конкретного підлітка речах;
- *бар'єр несумісності* долається через безумовне прийняття підлітка з усіма недоліками та тривале розумне спілкування.

Крім цього, слід враховувати, що може виникнути *емоційно-вольовий бар'єр* – негативно-емоційний стан або в момент спілкування, або через загальне негативне ставлення підлітка до міліції (можливо, конкретного працівника). Нейтралізується повагою, уважним ставленням, створенням умов до персонального контакту. Потенційно можливою є також поява мотиваційного бар'єра, що виникає при принциповому небажанні допомагати чи взагалі спілкуватися з працівниками міліції або через страх помсти. Правильне визначення мотиву такої поведінки та психологічно вірно підібрані аргументи можуть допомогти подолати зазначений бар'єр та встановити контакт.

При роботі співробітника КМСД з неповнолітніми свідками або особами, що можуть ними стати, також слід враховувати можливість існування різних психологічних причин їх неправдивих показань. Так, треба розрізняти завідомо неправдиві показання та показання, що є неправдивими в результаті помил-

ки. Причинами завідомо неправдивих показань можуть бути: особиста заінтересованість неповнолітнього свідка, вплив з боку інших осіб, характер взаємовідносин з учасниками оперативно-слідчого процесу, пережитий психічний стрес у зв'язку з допитом, залежний стан від обвинуваченого чи потерпілого, кругова порука тощо. Причинами показань, що є неправдивими в результаті помилки, є особливості сприйняття та пам'яті, обмежений словниковий запас або неправильне позначення термінів, вплив зовнішніх факторів (засобів масової інформації, інших свідків, чутки) тощо.

Для встановлення істини необхідно не тільки знати, які зміни виникають у психіці об'єктів оперативно-розшукової психології, а й уміти правильно впливати на них, щоб отримати відомості, які об'єктивно відображають події, або іншим чином становлять оперативний інтерес. Особливо ці знання та вміння стосуються спілкування з неповнолітніми, як з об'єктом, що потребує окремої уваги та розуміння. До методів психологічного впливу, що сьогодні застосовуються в слідчій діяльності, належать: переконання, зараження, навіювання, наслідування та маніпуляція, із яких допустимими під час розслідування злочинів, що вчинені неповнолітніми або щодо них, є переконання та зараження. Навіювання може застосовуватися лише, щоб спонукати неповнолітнього говорити правду. Наслідування передбачає копіювання неповнолітнім поведінки слідчого, і тому не буде ефективним методом психологічного впливу. Маніпуляція є неправомірною і незаконною, а отже, і недопустимим способом психологічного впливу взагалі, і щодо неповнолітнього, зокрема [6].

Одним із самих дієвих методів успішної взаємодії працівника КМСД з підлітком є переконання як спосіб впливу на особистість, що торкається її раціональної та емоційної сфери. Процес переконання в цьому випадку повинен являти собою явну чи приховану дискусію, що має на меті досягнення єдності розуміння і переживання. При цьому працівник міліції не повинен підміняти переконання моралізуванням, як це часто трапляється, коли на початку спілкування не утворюється зворотній зв'язок. При переконанні бажане положення доводиться, при моралізуванні – декларується в таких, наприклад, формах: «і не соромно», «неправильно», «кожен повинен», тощо. Все, про що говориться при моралізуванні, добре відомо тим, до кого воно звернено, і тому підлітки відносяться до такого способу впливу іронічно, зневажливо. О.Г. Ковальов [4] зазначає, що

повідомлення, яке не несе в собі нової інформації, може не тільки не сприйматися, але й викликати роздратування, негативну реакцію. Тому переконання повинно містити змістовну інформацію в повідомленні того, хто переконує, і усвідомлене відношення до неї з боку того, хто сприймає. З цієї причини важливо під час спілкування контролювати спосіб розмови з підлітком, дотримуватися заздалегідь обраних аргументів, не переходити на небажаний тип взаємодії, що має допомогти отримати бажаний результат.

Під час усієї бесіди важливо слідкувати за динамікою психологічного стану підлітка. Слід звертати увагу на появу ознак втоми, роздратованості тощо. Якщо ці ознаки проявляються, необхідно проаналізувати та усунути їх причини, або за можливості взагалі відкласти, перенести спілкування.

Висновки та перспективи подальшого використання результатів. На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок про необхідність поглибленого використання співробітниками КМСД низки різноманітних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового розслідування. Психологічні знання, в першу чергу, необхідно використовувати, щоб сам процес розслідування не поглибив дію наслідків вчинення злочину щодо неповнолітнього. Крім того, знання психологічних особливостей і їх урахування може нівелювати дію усіх факторів, які можуть впливати на об'єктивність і правдивість показань неповнолітніх потерпілих. Ефективним у перспективі буде використання спеціальних психологічних знань для діагностики правдивості показань свідків підліткового віку, викриття неправди, а також виявлення та усунення помилок в їх показаннях.

Список використаних джерел

1. Андросюк В.Г. Педагогика и психология в деятельности органов внутренних дел / В.Г. Андросюк. – К.: КВШ МВД РФ, 1990. – 80 с.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э. Берн. – Минск: Современный литератор, 2002. – 448 с.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология: учебное пособие / В.Л. Васильев. – М.: Юридическая литература, 1991. – 462 с.
4. Ковалев А.Г. Психология личности. Второе издание, исправленное и дополненное // А.Г. Ковалев. – М.: Просвещение, 1965. – 289 с.

5. Кон И.С. Психология старшеклассника: пособие для учителей / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1980. – 189 с.
6. Петечел О.Ю. Форми використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового слідства / О.Ю. Петечел // Держава і право : Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2007. – Вип. 36. – С. 478–485.
7. Чуфаровский Ю.В. Психология в оперативно-розыскной деятельности / Ю.В. Чуфаровский. – М.: Право и закон, 1996. – 125 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Androsjuk V.G. Pedagogika i psihologija v dejatel'nosti organov vnutrennih del / V.G. Androsjuk. – K.: KVSh MVD RF, 1990. – 80 s.
2. Bern Je. Igrы, v kotorye igrajut ljudi. Ljudi, kotorye igrajut v igry / Je. Bern. – Minsk: Sovremennyj literator, 2002. – 448 s.
3. Vasil'ev V.L. Juridicheskaja psihologija: uchebnoe posobie / V.L. Vasil'ev. – M.: Juridicheskaja literatura, 1991. – 462 s.
4. Kovalev A.G. Psihologija lichnosti. Vtoroe izdanie, ispravlennoe i dopolnennoe / A.G. Kovalev. – M.: Prosveshhenie, 1965. – 289 s.
5. Kon I.S. Psihologija starsheklassnika: posobie dlja uchitelej / I.S. Kon. – M.: Prosveshhenie, 1980. – 189 s.
6. Petechel O.Ju. Formy vykorystannja special'nyh psihologichnyh znan' shhodo nepovnolitnih uchasnykiv dosudovogo slidstva / O.Ju. Petechel // Derzhava i pravo : Zb. nauk. prac'. Jurydychni i politychni nauky. – K.: In-t derzhavy i prava im. V. M. Korec'kogo NAN Ukrai'ny. – 2007. – Vyp. 36. – S. 478–485.
7. Chufarovskij Ju.V. Psihologija v operativno-rozysknoj dejatel'nosti / Ju.V. Chufarovskij. – M.: Pravo i zakon, 1996. – 125 s.

N.V. Ustynova, D.V. Ustynov. The peculiarities of establishing the psychological contact between juveniles and officers of criminal police for juvenile and children. The results of investigation of the problem of psychological knowledge applying for work of criminal police for juvenile and children (CPJC) officer are presented. The questions of the psychological characteristics of accused juveniles, the reasons for their deviant behavior, establishing psychological contact with juveniles, implementation of psychological impact on juveniles, assessment of the credibility and truthfulness of the testimony of juveniles, determining the

tactics of individual investigative actions are analyzed. To implement the tasks used the method of legal analysis to identify the contents of Ukraine legislation governing of staff CPJC special psychological knowledge for operational support of the criminal investigative actions in cases involving juveniles, a method of analysis of criminal cases and other materials involving juveniles, a method of monitoring the features of contacts and the investigation staff CPJC teenage children, a method of interviews with employees CPJC and juveniles. It is concluded that psychological knowledge is necessary to use so that in results process of investigative actions was not deepen consequences to committing a crime against a juveniles. It is also noted that knowledge of psychological characteristics and their consideration can reverse the effects of all factors that could affect the objectivity and veracity of the testimony of juvenile victims. It is effective to use specialized psychological knowledge to diagnose the veracity of testimony adolescence, to expose lies, and identify and eliminate errors in their testimonies.

Key words: operative and search psychology, juvenile, juvenile delinquency, deviant behavior, psychological contact, psychological impact, diagnostics truthful testimony.

Отримано: 15.01.2014 р.

УДК 159.922.8

І.В. Федосєєва

До проблеми теоретико-емпіричного вивчення соціально-психологічної компетентності старшокласників у спілкуванні

І.В. Федосєєва. До проблеми теоретико-емпіричного вивчення соціально-психологічної компетентності старшокласників у спілкуванні. У статті розкрито результати ґрунтовного теоретико-емпіричного дослідження проблеми компетентності старшокласників у спілкуванні. Автором здійснено спробу на основі аналізу дефініцій компетентності у спілкуванні виявити відмінності у підходах різних авторів і одночасно засвідчити певну спільність поглядів щодо тих чи інших ознак даного